

Temanotat

**Irak: Kirkuk provins –
sikkerhetssituasjonen per august 2018**

LANDINFO

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivarettatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

The security situation in Kirkuk governorate remains unstable. The central government regained control of the area in October 2017, but security forces are too thinly spread out to be able to crack down on armed rebel activity in the governorate.

The pattern of violence is characterized by IS fighters' efforts to regroup. The IS seeks to gain freedom of action in thinly populated areas, and carries out attacks on civilians, government officials, armed forces, PMUs and the police. At the same time, government security forces and the PMU militias use excessive force to prevent the IS from gaining support among the civilian population.

Civil casualties have been recorded every month throughout 2018. Furthermore, new displacement is occurring as civilians flee IS attacks in some areas. At the same time, a number of conditions prevent IDPs from returning home, such as destroyed homes and infrastructure, poor security and fear of revenge acts as well as lack of arrangements for settlement and reconciliation after the IS' occupation.

SAMMENDRAG

Sikkerhetssituasjonen i Kirkuk provins er ustabil. Sentralmyndighetene i Bagdad overtok kontrollen for sikkerheten i provinsen etter oktober 2017, men sikkerhetsstyrkene har for liten tilstedeværelse i tynt befolkede områder til at de klarer å slå ned på væpnet opprørsaktivitet.

Voldsmønsteret kjennetegnes av at IS forsøker å styrke seg på nytt. Gruppen søker å oppnå handlefrihet i usentralt beliggende områder, og gjør seg igjen gjeldende med angrep på sivile, myndighetspersoner, væpnede styrker, PMU-er og politi. Samtidig kan sikkerhetsstyrkene og de tilknyttede PMU-militsene gå hardt frem for å hindre IS å få nytt innpass i sivilbefolkningen.

Det er meldt om sivile dødsfall som følge av konfliktrelatert vold hver måned i 2018. Samtidig blir folk på nytt fordrevet fra landsbyene sine i enkelte områder pga. IS-angrep. Det er også mange forhold som hindrer internflyktninger i å returnere hjem, blant annet ødelagte boliger og infrastruktur, dårlig sikkerhet og frykt for hevnaksjoner, samt manglende ordninger for oppgjør og forsoning etter IS sin okkupasjon.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Utfordringer ved informasjonstilfanget	6
1.2 Geografi	6
2. Sikkerhetssituasjonen	7
2.1 Befolkning og konfliktbilde	7
2.2 Hovedaktører	8
2.3 Voldens mønster og omfang	9
2.3.1 Kirkuk by – kriminalitet og IS-aktivitet	10
2.3.2 Hawija by og distrikt – både IS og PMU begår overgrep	12
2.3.3 Daquq og Dibis distrikter	13
2.4 Målgrupper og ofre for vold og antiterror-aksjoner	14
2.5 Antall konfliktrelaterte hendelser og sivile tap	14
2.5.1 Kildegrunnlaget	14
2.5.2 Antall konfliktrelaterte hendelser januar – august 2018	15
2.5.3 Antall sivile dødsfall januar-august 2018	17
3. Maktforhold og tilstedeværelse	18
3.1 Generelt i provinsen: myndighetskontroll med svekket sikkerhet	18
3.2 PMU – dominerer utenfor de store byene	18
3.3 Hæren og politiet	19
3.4 Kurdisk peshmerga – marginal tilstedeværelse i provinsen	20
3.5 IS – opererer ut fra tilholdssteder i sør og vest	20
3.6 Andre væpnede grupper	21
4. Internflyktninger	22
4.1 Noen tall	22
4.2 Årsaker til at færre IDP-er returnerer til hjemstedet	22
4.3 Hvem blir fordrevet fra Kirkuk nå?	24
5. Referanser	25

1. INNLEDNING

Dette notatet tar for seg sikkerhetssituasjonen i Kirkuk provins innenfor perioden januar-august 2018. Det gir et oversiktsbilde for provinsen generelt, og nærmere beskrivelser av situasjonen i provinshovedstaden Kirkuk og Hawja by og distrikt, samt andre steder hvor det foregår konfliktrelatert vold.

Notatet beskriver voldsmønsteret i provinsen, og belyser hvor og hvordan de enkelte aktørene i konflikten opererer. Målgrupper og ofre for voldshandlinger er et sentralt tema.

Avslutningsvis belyser notatet internfluktsituasjonen, og går nærmere inn på hva som hindrer IDP-er å returnere til sine hjemsteder i provinsen.

Notatet bygger for det meste på åpne kilder, det vil si artikler og publikasjoner som er offentlig tilgjengelig via internett, og som er relevante for de tema som tas opp. I tillegg er det brukt informasjon fra samtaler Landinfo og den danske Udlændingestyrelsen hadde med kilder i Erbil og Sulaymaniya i april 2018. Av sikkerhetshensyn har flere av møtepartnerne bedt om full anonymisering, altså at verken de personlig eller organisasjonen de representerer, blir navngitt. Noen av kildene har tillatt at organisasjonens navn fremkommer.

Tallmaterialet for voldshendelser og drepte i perioden er hentet fra Joel Wing sin blogg *Musings on Iraq*, og rapporteringer fra Iraq Body Count (IBC) og UNAMI. Dette kildematerialet er spesifikt omtalt i kapittel 2.5.

1.1 UTFORDRINGER VED INFORMASJONSTILFANGET

I arbeidet med notatet støter vi på flere forhold som det er vanskelig å stadfeste med sikkerhet. Særlig er det vanskelig å finne detaljerte oversikter over hvor de regjeringstilknyttede folkemobiliseringsstyrkene (Popular Mobilisation Units, PMU) er utplassert. Dette kan ha sammenheng med at nærværet av PMU er politisk kontroversielt, og at irakiske myndigheter har utfordringer med å få full kontroll over flere av de viktigste militsene. Myndighetene kan tenkes å ha interesse i å begrense informasjonen som blir gjort tilgjengelig om disse styrkenes tilstedeværelse.

En annen utfordring knytter seg til mange mediers manglende uavhengighet. Blant annet kan det innebære personlig risiko for uavhengige journalister som rapporterer fra konfliktområder i Irak.

Et tredje forhold som man må være oppmerksom på, er raskt skiftende omstendigheter. Mens noen trekk ved situasjonen er mer stabile, er andre inne i en fase med raske endringer. Spesielt viser IS en økende aktivitet i provinsen. Informasjon om IS fra tidligere på året er tatt med for å belyse mønsteret i utviklingen.

1.2 GEOGRAFI

Kirkuk provins er beliggende mellom Kurdistanregionen (KRI) i nord og Salah al-Din provins i sør. Den nordlige halvdel av provinsen, inklusive hovedstaden, ligger innenfor de såkalte omstridte områdene. Dette er et landområde som går tvers over Irak, og som både sentralregjeringen og KRI gjør krav på.

Provinsens topografi er preget av et vekslende terreng, der store områder er flat mark. Fra provinshovedstaden stiger terrenget jevnt mot fjellene i KRI. I distriktene Hawija og Daquq følger provinsgrensen mot Salah al-Din Hamrin-fjellene, en smal kjede med

svært kupert høydedrag i et ellers flatt område. Hamrin har i 2018 ofte vært nevnt som et område der IS omgrupperer seg, etablerer infrastruktur og angriper fra (Jameel 2018).

Hamrin-fjellene. Foto: Aram Karim & Metrography 2014 ©. (Karim & Taleh 2014).

Provinshovedstaden Kirkuk ligger sentralt i den nordlige delen av provinsen. Motorveien fra Bagdad til Erbil går gjennom byen. Ellers passerer motorveien gjennom åpent og tynt befolket terreng samt enkelte større tettsteder som Daquq, Tazakhurmatu, Dibis og Altun Kupri på grensen til KRI/Erbil provins.

Et kart publisert av FN og den humanitære NGO-en iMMAP (2018), viser de viktigste veiene og byene i provinsen. Følg lenke til kartet [her](#). Lenke til kart fra REACH Initiative (2015) som viser distriktene og landsbyene i provinsen, kan finnes [her](#).

2. SIKKERHETSSITUASJONEN

2.1 BEFOLKNING OG KONFLIKTBILDE

Provinsen, med sine rundt 1,5 millioner innbyggere (COSIT u.å.), ligner et Irak i miniatyr, der de fleste av landets etniske og religiøse grupper er representert. Arabere, kurdere og turkmenere utgjør de tre største gruppene. For en nærmere beskrivelse viser vi til Landinfos respons om Kirkuk fra januar 2018 (s. 5-6).

Kirkuk by har rundt 1 million innbyggere.

Generelt er det et spent forhold i provinsen, noe som skyldes lav tillit mellom de etniske gruppene. For eksempel har kurderne og araberne i mange år hatt konflikter med hverandre.

I 2017 mistet Kurdistanregionen (KRI) kontrollen den hadde hatt med den nordøstlige halvparten av provinsen siden 2014 (se kart som viser kurdisk kontrollert del per august 2017 i Derzsi-Horváth 2017, [her](#)). I 2014 tok kurdiske styrker kontroll over denne halvparten av provinsen, mens IS tok den sørvestlige. I 2017 drev så PMU og den irakiske hæren IS ut, og ble stående overfor kurdiske styrker, før de i oktober også drev disse ut. Kurdiske styrkers territoriell kontroll er nå skjøvet tilbake til et forholdsvis smalt belte i øst (se kart i Blanchard 2018, s. 6; Landinfo 2018).

Kurdiske styrker og styrker fra sentralregjeringen står nå overfor hverandre på ulike fronter ut gjennom de omstridte områdene. Noen formell avtale om posisjonene deres er ikke inngått (Blanchard 2018, s. 5).

Den kurdiske befolkningen har liten tillit til både PMU og de irakiske myndighetsstyrkene.

IS og andre væpnede grupper prøver å utnytte lokale konflikter og svakheter i sikkerheten til å styrke seg selv.

2.2 HOVEDAKTØRER

Konfliktens hovedaktører er nå regulære irakiske styrker, inkludert politi, regjeringstilknyttede folkemobiliseringsmilitser (PMU)¹ samt IS og andre mindre væpnede grupper. Kurdiske peshmerga-styrker er ikke lenger en fremtredende aktør i provinsen.

PMU er ute av Kirkuk by, men fortsatt til stede i provinsen, der de har betydelige sikkerhetsoppgaver. Ifølge ICG (2018, s. 16) utfører PMU raid og inspeksjoner over hele det omstridte området, med unntak av enkelte byer som blant annet Kirkuk. PMU driver også person- og trafikkontroll på egne sjekkpunkter, og deres egen etterretning skal ha avdekket store våpenlagre som IS hadde opprettet flere steder i provinsen.

IS er fortsatt en aktør i provinsen. Det siste året har de vist gjentatt aktivitet rettet særlig mot militære, politi og PMU, men også mot sivilbefolkningen.

Det eksisterer også andre væpnede grupper som har etterfulgt IS. Tidlig i 2018 ble særlig en gruppe ved navn Hvite Flagg lagt merke til. Gruppen ble av Stratfor (2018) betraktet som å bestå av kurdere og tidligere IS-medlemmer som har skiftet flagg. Ifølge Stratfor er dette bare en av flere mindre grupper.

Andre mindre, væpnede grupper blir iblant nevnt, men ikke nødvendigvis navngitt.

Les mer om hvor og hvordan de enkelte aktørene opererer, under kapittel 3, «Maktforhold og tilstedeværelse».

¹ Popular Mobilisation Units (PMU), eller folkemobiliseringsstyrkene, er en statlig støttet overbygning som inkluderer over 200 bevæpnede militser. De fleste er shiamuslimske, men det finnes også militser bestående av sunnimuslimer og minoriteter under PMU-paraplyen.

2.3 VOLDENS MØNSTER OG OMFANG

Provinsen har fortsatt mange ustabile områder (ICG 2018, s. 17). Det er provinshovedstaden Kirkuk og Hawija-distriktet i vest som fremstår som de områdene med høyest konfliktnivå. Det rapporteres imidlertid også om mange hendelser i Daquq og Dibis distrikter.

Flere kilder melder om økt IS-aktivitet, og at gruppen er i ferd med å styrke seg i dette området. For eksempel skriver den amerikanske sikkerhetsanalytikeren Derek Henry Flood (2018) at IS med utgangspunkt i Hamrin-fjellene sør i provinsen utfører regelmessig operasjoner med spredning så langt nordover som til Dibis distrikt. Det er særlig tynt befolkede områder med liten tilstedeværelse av myndighetsstyrker som er mål. IS minela boliger i mange landsbyer da de trakk seg tilbake i 2017. Dermed er det ikke bare offensive operasjoner som utgjør et sikkerhetsproblem. Flood mener at mange landsbyer er blitt svært farlige for beboere som prøver å returnere dit.

Den uavhengige journalisten Simona Foltyn² skrev i september (2018) at IS er i ferd med å gjenopprette sin gamle kommandostruktur. Hun viser til at Hamrin-fjellene er et særlig egnet sted til det formålet. IS sitt angrepsmønster har vokst fra spredte angrep fra små lommer, til en angrepskampanje som, ifølge henne, avspeiler en gjenopprettet kommandostruktur.

Bloggeren Joel Wing har fulgt den politiske og sikkerhetsmessige utviklingen i Irak siden 2008. Han mener (2018a) IS er aktive i alle rurale deler av provinsen. Det samme hevdet en kilde Landinfo møtte i KRI i april 2018 (Kirkuk Now, møte i Sulaymaniya 29. april).

Wing noterer for øvrig (2018c) at selv om IS bygger seg opp igjen i blant annet Kirkuk, så var august ellers stille og uten de sedvanlige aksjonene mot byer, landsbyer og sikkerhetsstyrker. Wing mener dette likevel ikke viser noe mer enn normale svingninger i aktiviteten. Denne oppfatningen illustreres av meldinger fra blant annet Kirkuk Now (2018a) om angrep mot politi, militære og sivile flere steder i provinsen under feiringen av Eid al-Adha helt i slutten av august.

Intensiteten i IS sin aktivitet har ellers gått opp og ned i løpet av sommeren (Wing 2018c).

Måten IS angriper på, tyder på at de prøver å omgruppere seg og oppnå handlefrihet, påpeker Wing (2018b). På enkelte småsteder skattlegger de innbyggerne og angriper dem som ikke samarbeider. De brenner ned avlinger, slakter folks buskap, kidnapper folk og ødelegger bolighus. Denne fremferden har IS, ifølge Wing (2018b), holdt på med i flere måneder og derved klart å skaffe seg stedvis kontroll, i det minste om natten.

En annen kilde melder at IS-folk tar seg inn i landsbyer om natten, og skaffer seg mat og forsyninger. Dette skjer ofte med tvang og trusler som iblant forårsaker at beboere flykter (Kurt 2018).

Wing betegner de irakiske styrkenes mottiltak som ineffektive (Wing 2018b). Den største av disse er den såkalte *Revenge of the Martyrs*-operasjonen, som ble lansert i de første dagene av juli for å rydde landsbyer og rurale områder i Kirkuk, Salah al-Din

² Foltyn reiser selv i konfliktområder i Irak og publiserer blant annet i Die Zeit, Al Jazeera, Financial Times, foruten om i The Intercept, som i dette tilfellet (Foltyn 2018).

og Diyala for gjenværende IS-elementer. En rekke drap og kidnappinger langs motorveien mellom Bagdad og Kirkuk i juni, skal ha vært foranledningen for operasjonen (MECRA 2018). Ifølge Foltyn (2018) varte operasjonen i to uker. Også hun omtaler myndighetenes taktikk som ineffektiv, og påpeker at innsatsen lignet mer et forsøk på å roe ned befolkningens sinne enn et reelt tiltak for å sikre området.

Et annet forhold som bidrar til å gjøre situasjonen anspent, er den heterogene befolkningssammensetningen i provinsen. Det påpekte en internasjonal humanitær organisasjon som holder til i Erbil (møte i Erbil 24. april 2018). Mobiliteten i provinsen har bedret seg etter oktober 2017, ifølge kilden, men det er ulike sikkerhetsaktører som kontrollerer de ulike områdene av provinsen. Det betyr at mobiliteten kan variere med hensyn til hvilken aktør man møter på sjekkpunkt, og hvilken befolkningsgruppe man tilhører.

Ellers kan vi trekke frem følgende beskrivelser av angrepsmønsteret i 2018:

- Sporadiske angrep på sikkerhetsstyrkene forekommer både i provinsen og ellers i landsdelen (Mustafa 2018a; Wing 2018c). Sikkerhetsstyrkene retter mer fokus mot opprensning av IS-elementer (EPIC 2018a), men det rapporteres aktivitet fra andre, mindre grupper også.
- Nålestikkaksjoner og kidnappinger utført av IS øker (Aboulenein 2018). Disse taktikkene bruker IS og andre grupper for å skape mer ustabilitet (Wing 2018f).
- De fleste angrepene som finner sted i de omstridte områdene, skjer i områder utenom byene. Angrepene omfatter blant annet bakholdsangrep og kidnappinger på falske sjekkpunkter (ICG 2018, s. 16).

Angrepsmønstrene til de ulike væpnede gruppene kan nok variere litt, men neppe så mye. Angrep på sivile og mot myndigheter og deres væpnede styrker fremstår som gjennomgående. Volden viser ikke tegn til å avta, men går i bølger. Potensialet til opptrapping ser ut til å styrke seg.

I det følgende skal vi se på voldsmønsteret i de mest berørte områdene: Kirkuk by, Hawija by og distrikt, og Daquq og Dibis byer og distrikter.

2.3.1 Kirkuk by – kriminalitet og IS-aktivitet

Det blir rapportert om at IS så vel som andre væpnede irregulære aktører er aktive inne i byen. For eksempel meldte nyhetsnettstedet Kurdistan 24 (Ali 2018a) i juli om økende aktivitet med blant annet bakhold, kidnappinger, selvmordsangrep og likvideringer. En internasjonal NGO som arbeider i Irak (møte i Erbil 25. april 2018), mente at det er mange ulike grupper og andre ukonvensjonelle aktører som opererer i byen. Det er mange hendelser, og mange av disse kan knyttes til organisert kriminalitet, som igjen kan ha politiske sider ved seg, ifølge NGO-en.

Også en FN-kilde Landinfo møtte i Erbil (26. april), fortalte at situasjonen i byen er ustabil, og at det forekommer voldshendelser daglig. Hendelsene er motivert av enten kriminelle eller politiske forhold, og noen ganger går disse hånd i hånd. FN-kilden poengterte at siden de ikke har eget personell på plass ute i de omstridte områdene, kan noe av informasjonen FN innhenter, være partisk. For øvrig mente kilden at situasjonen i byen var i ferd med å bedres i april.

IS har ifølge Iraqi News (Mostafa 2018b) celler og driver gerilja og lokal terror inne i Kirkuk by. I begynnelsen av august arresterte sikkerhetsorganene og militære styrker 15 medlemmer av en IS-celle i en felles operasjon i byen (Mostafa 2018b). Iraqi News (Ebraheem 2018) meldte i september at irakiske styrker hadde stormet skjulestedet til fire ettersøkte IS-medlemmer inne i byen og arrestert dem.

I slutten av august opplevde byen ifølge Wing (2018c) en serie IED-ekspløsjoner, og en kurdisk TV-stasjon ble truffet av skudd fra en granatkaster. Tidligere i august ble en lydbombe sprengt i nærheten av hovedkvarteret til partiet Turkemensk Front (NINA 2018a). I september skal to personer ha blitt skadet av en bombe som var rettet mot huset til borgermesteren (Ebraheem 2018).

Tidligere på sommeren meldte ulike kilder om at IS intensiverte aktiviteten i byen. Blant andre det internasjonale sikkerhetsfirmaet Garda World, som opererer i Irak, meldte om flere angrep inne i Kirkuk på samme dag den 18. juli. Flere samtidige angrep i juli med raketter, IED-er og granater blir tatt som tegn på at IS trapper opp, har aktive celler i byen og evne til å infiltrere den (Wing 2018h).

Nyhetsbrevet Inside Iraqi Politics (2018, s. 7) betegnet i august angrepene som uttrykk for at IS gir høy prioritet til byen, med det mål å skjerpe etniske spenninger.

Aksjonene som IS gjennomfører, skal til dels være nokså offensive. Blant annet stormet de et sykehus i byen i mars og tok med seg et såret medlem som lå der som pasient (Sofrep News 2018). Et angrep på et lager for avgitte stemmesedler i juli var trolig utført av IS for å øke den politiske mistilliten mellom kurderne, turkmenerne og araberne i byen (Inside Iraqi Politics 2018, s. 7).

Det kurdiske nyhetsnettstedet Kurdiu meldte i juli (2018) at en etterretningsmedarbeider i PMU-militsen Asaib Ahl al-Haq var blitt angrepet og drept av IS-krigere inne i byen.

Har situasjonen i byen endret seg etter maktskiftet i oktober 2017?

Umiddelbart i kjølvannet av regjeringens gjenopprettelse av myndighet over Kirkuk i oktober 2017, forekom det angrep mot kurderne i byen. En menneskerettighetsaktivist (møte i Erbil 27. april 2018) fortalte at man etter oktober 2017 hadde sett nye forsøk på arabisering av Kirkuk by. Kurdere bosatt i arabiske nabolag, ble tvunget på flukt, og butikker og hus tilhørende kurdere ble brent eller rasert, hevdet han. Han la til at det var PMU-ene som da sto bak dette.

Likevel mente menneskerettighetsaktivisten at sikkerhetssituasjonen for kurdere bosatt i Kirkuk by, var blitt relativt god og normal i 2018. Dette tilskrev han blant annet at kurderne foretrekker å leve i egne områder av byen (møte 2018).

En annen kilde (Zangna 2018) påpeker imidlertid at sikkerheten blir vesentlig redusert når mørket faller på. Det forekommer for eksempel kontinuerlig nattangrep i byens utkanter.

En kilde Landinfo møtte i Erbil, hevdet at det har vært mange angrep og sikkerhetshendelser i byen, inkludert angrep utført av gjenværende IS-medlemmer. Han mente likevel at sikkerhetssituasjonen i Kirkuk faktisk har blitt bedre etter oktober 2017. Under kurdisk styre var det langt flere IS-angrep i byen, og araberne var en målgruppe. Etter maktskiftet mener mange, ifølge denne kilden, at irakisk politi som nå patruljerer byen, behandler sivilbefolkningen mildere enn det som var tilfelle under kurdisk styre (internasjonal NGO som jobber i Irak, møte 25. april 2018).

For å oppsummere kan det se ut som at volden i byen har eskalert noe etter en roligere periode før sommeren. Kildeutsagn kan tyde på at myndighetene for sin del ikke legger noe spesielt press på bybefolkningen. IS er den væpnede gruppen det særlig blir rapportert om i byen.

2.3.2 Hawija by og distrikt – både IS og PMU begår overgrep

Ifølge Simona Foltyn (2018) blir IS stadig mer pågående. Sivildbefolkningen i Hawija-området frykter å kunne bli kidnappet, ranet eller drept av IS også på dagtid. Regjeringsstyrkene er ikke raskt nok til stede til å kunne stoppe IS-krigerne før de forsvinner igjen, eller de mangler klare ordre. Lokale ledere og sivile som samarbeider med hæren og politiet, blir ifølge Foltyn angrepet.

Lederen for en internasjonal NGO som jobber med sikkerhetsanalyse i Irak (møte i Erbil 25. april 2018), mente at situasjonen i Hawija er mer ustabil enn i Kirkuk by. Han utdypet det med at det er flere væpnede grupper som er aktive der i tillegg til IS.

Meldinger fra Kirkuk Now (2018b) og sikkerhetsanalytiker Alex Mello³ (2018) går ut på at IS har angrepet flere landsbyer i Hawija distrikt i sommer. Ifølge Kurdistan 24 (Ali 2018a) utfører IS bakholdsangrep, kidnappinger, selvmordsangrep og henrettelser. Derek Flood (2018) skriver at dette noe som forekommer der hvor IS prøver å ta kontroll.

I landsbyen Burima ble huset til borgermesteren sprengt av IS i august (Wing 2018e). Samtidig distribuerte IS flygeblader som krevde at folk måtte forlate byen innen 72 timer på grunn av deres samarbeid med det føderale politiet og PMU. Dette førte til at folk flyktet fra landsbyen (NINA 2018b).

Både myndighetsrepresentanter og sivilbefolkning er blant ofrene for konflikten i Hawija by. Blant annet ble flere politifolk drept i byen og ellers i området i juli (EPIC 2018b). Ifølge lederen for en internasjonal NGO som jobber med sikkerhetsanalyse i Irak (møte i Erbil 25. april 2018), er IS' aktiviteter her først og fremst rettet mot irakiske sikkerhetsstyrker (ISF). Han la imidlertid til at volden i Hawija også er basert på lokale forhold, og at mye av volden er motivert av hevn.

Ikke bare IS begår overgrep. Særlig fra Hawija-området er det våren 2018 blitt rapportert at PMU begår overgrep mot sivilbefolkningen. Her skal PMU ha sprengt boliger til antatte IS-støttespillere, uten at det nødvendigvis skal ha foreligget spesielt sikre beviser på støtten de aktuelle mistenkte skal ha gitt (Hawramy 2018).

Etter hva HRW rapporterer (2018), ble over 200 familier fordrevet av PMU fra ti navngitte landsbyer i Hawija-området i januar. Militsfolk fra PMU skal ha ødelagt boliger, stjålet eiernes buskap, banket opp menn og tvunget enkelte foreldre som ble fordrevet, til å etterlate barna sine på stedet. De aktuelle personene skal ha blitt anklaget for å ha IS-medlemmer i familien. Deretter skal de ha blitt overlatt til irakiske regulære styrker som transporterte dem videre til en leir for internt fordrevne i Daquq. Tiltakene skal ha blitt utført vilkårlig uten noen fullmakt eller lovhjemmel (HRW 2018).

Foltyn (2018) skriver at det føderale politiet arresterer på grunnlag av svært løse mistanker om IS-tilknytning og gjerne tar bestikkelser for å løslate igjen.

³ Alex Mello skriver på analyse- og kommentarplattformen War on the Rocks sammen med blant andre Irak-eksperten Michael Knights.

Lokalbefolkningen frykter også PMU-styrkene i området. De river ned husene til folk som er i familie med IS-krigere, fremholder hun. Mange sivile ender opp med å frykte IS, myndighetsstyrkene og PMU like mye, ifølge Foltyn (2018).

Sabotasje mot strømforsyningen er en annen aktivitet som rammer sivilbefolkningen i Hawija (EPIC 2018a). Slike aksjoner har det også vært andre steder i provinsen (Inside Iraqi Politics 2018, s. 7).

2.3.3 Daquq og Dibis distrikter

Det rapporteres også om aktive væpnede grupper og konfliktrelaterte hendelser i distriktene Daquq (sør-øst) og Dibis (nord). Deler av Hamrin-fjellene, hvor IS har tilhold, ligger i det sørlige Daquq.

I Dibis og Daquq skal IS ha prøvd å tømme kurdiske landsbyer for beboere, blant annet for å fyre opp under mistilliten mellom kurdere og arabere. Det rapporteres samtidig at lokale kurdere i Haft Taghar-området i det sørlige Kirkuk har begynt å organisere egne selvforsvarsstyrker, med irakiske styrkers samtykke (Inside Iraqi Politics 2018, s. 6).

I Daquq-distriktet har dessuten folk fra flere landsbyer flyktet etter at IS har brent boliger og kidnappet folk, ifølge Wing (2018b).

I samme distrikt er føderalt politi og PMU blitt utplassert for å beskytte kakai⁴-landsbyer etter angrep og bortføringer. Kakaienes egen militsstyrke ble angrepet av IS i juni. En kakai-leder og fem sivile kakaier skal da ha blitt bortført (Justice for Kurds 2018). I august skal i tillegg flere ti-talls kakai-familier ha flyktet fra Daquq etter trusler fra IS (Almas 2018).

Flere kilder rapporterer om anslag mot trafikken på motorveien mellom Kirkuk og Bagdad. De er omtalt i blant annet Inside Iraqi Politics (2018, s. 5) som kidnappinger og annen pengeutpressing, og skal forekomme på falske sjekkpunkter som IS setter opp. I mars meldte Kurdistan 24 (Ali 2018b) at IS hadde satt opp et falskt sjekkpunkt på veien mellom Daquq by og Tuz Khurmatu i Salah al-Din (dette er motorveien Kirkuk-Bagdad). Mellom 11 og 15 personer skal ha blitt drept.

Når det gjelder sikkerheten i Dibis, påpeker Flood (2018) at den er redusert etter at peshmerga-styrkene trakk seg ut i 2017. Han viser også til at IS her utfører nattangrep på lokale PMU-medlemmer. Det er også rapportert om sabotasje mot strømforsyningen i Dibis (EPIC 2018a).

Det blir også meldt om at andre, mindre grupper er aktive. Når det gjelder Hvite Flagg, meldte Stratfor (2018) i februar at de var blitt nedkjempet og aktiviteten deres stoppet. Hvor det skal ha skjedd, er ikke nevnt. Imidlertid meldte Business Insider i april (Schogol 2018) at Hvite Flagg hadde lyktes i å klare seg gjennom flere opprenskingsoperasjoner. En spesialist som jobber for en menneskerettighetsorganisasjon i Irak (telefonsamtale april 2018) mente at Hvite Flagg holdt til i Jambour-fjellene øst for Tazakhurmatu i Daquq distrikt. De fleste andre kilder knytter imidlertid gruppen til Hamrin, som ligger i sør (bl.a. Al Jazeera 2018). Man kan ikke se bort fra at denne og tilsvarende grupper fortsatt er aktive i slike områder, men vi har ikke sett rapporteringer om gruppen etter sommeren.

⁴ Kakaiene er en etnisk minoritet i provinsen.

2.4 MÅLGRUPPER OG OFRE FOR VOLD OG ANTITERROR-AKSJONER

Som det fremgår av kapittel 2.3, rammes både irakiske sikkerhetsstyrker (ISF), PMU, lokale myndighetspersoner og sivilbefolkningen av IS sine aksjoner.

Flere av kildene Landinfo møtte i Kurdistanregionen i april, mente at IS' angrep i hovedsak retter seg mot ISF og PMU-ene. Enkelte kilder la til at sivile også delvis rammes da det kan være vanskelig, eller lite ønskelig for angriperne å skille mellom sivile og medlemmer av PMU-er. IOM nevnte i den forbindelse (møte i Erbil 24. april 2018) en aksjon der sivilbefolkningen synes å ha vært et direkte mål. Det var en hendelse der mellom 11 og 15 personer ble henrettet på et falskt sjekkpunkt, angivelig utført av IS. IOM hadde ikke mer detaljert informasjon om denne hendelsen, men hadde kun kjennskap til den gjennom media.

Samtidig ser vi at sivilbefolkningen er direkte utsatt for angrep fra IS i rurale områder hvor gruppen forsøker å skaffe seg handlefrihet, som beskrevet av blant andre Wing (2018b) og Foltyn (2018). Dette rammer både lokale ledere og vanlige sivile.

Flood (2018) påpeker at visse befolkningsgrupper slik som kakaier, sufi'er og lokale sunniarabere som IS mener samarbeider med myndighetsstyrkene, blir utsatt for angrep fra jihadister basert i Hamrin-fjellene. Det skjer særlig i provinsens sørlige deler.

Som nevnt over, skal også kurdere bosatt i kurdiske landsbyer i Daquq og Dibis distrikter, ha blitt drevet på flukt fra landsbyene sine etter trusler fra IS (Justice for Kurds 2018; Almas 2018, Inside Iraqi Politics 2018, s. 6). (Se mer om dette i 4.3).

OCHA ga i møte med Landinfo i april (møte i Erbil 26. april) uttrykk for at til forskjell fra da kurderne hadde kontrollen, er det nå særlig turkmenerne og kurdere med bånd til det kurdiske partiet KDP, som er mål for væpnede aktører. OCHA la for øvrig til at dette hadde bedret seg i senere tid.

En annen målgruppe for IS er sunniarabere som er med i lokale klanbaserte PMU-militsenheter. Disse blir ifølge Flood (2018) angrepet over hele provinsen. Foltyn (2018) viser for øvrig til at også familiemedlemmer til personer som tjenestegjør i lokalt forankrede PMU-enheter, blir angrepet av IS.

Sivilbefolkningen rammes ikke bare av terroraktiviteten, men iblant også av myndighetens tiltak for å slå ned på terroren. For eksempel meldte Niqash (2018a) om at sivile ble ofre i en hendelse i Kirkuk by der de kom i kryssilden mens hæren og antiterrorstyrken CTF ble angrepet med skyting og granater. Andre steder i provinsen blir det rapportert om at sivilbefolkningen blir utsatt for overgrep fra PMU-styrkene. Dette skjer i områder der PMU mistenker at IS har støttespillere, særlig i Hawija-distriktet. HRW (2018) rapporterte i februar om hvordan militsene bedriver slike overgrep.

2.5 ANTALL KONFLIKTRELATERTER HENDELSER OG SIVILE TAP

2.5.1 Kildegrunnlaget

Landinfo har ikke tilgang til sikre kilder på antall konfliktrelaterte hendelser og sivile drept per provins i Irak. De kildene vi forholder oss til, viser til dels store variasjoner. Kildene vi benytter oss av er Joel Wing, Iraq Body Count (IBC) og UNAMI:

1. Joel Wing har rapportert på konfliktene i Irak siden 2008 i bloggen *Musings on Iraq*. Wing er basert i USA, og oppdaterer jevnlig statistikk på antall drepte, sårede og antall konfliktrelaterte hendelser på bakgrunn av arabisk og engelskspråklige nyhetsartikler med mere.
2. Iraq Body Count (IBC) er en britisk basert organisasjon som har rapportert om antall sivile drepte i Irak siden 2003. IBC baserer seg på lokale medierapporter, vitner, kilder fra lokalt nettverk, myndigheter og helseinstitusjoner, inkludert likhus. Alle rapporteringer bygger på minst to kilder (IBC 2018b). IBC rapporterer daglige hendelser og samler alt materiale i en database etter at informasjonen er tilstrekkelig kvalitetssikret. Det tar flere måneder før dataene legges inn i denne basen. Informasjonen i dette notatet er hentet fra daglige rapporteringer (*Recent events*), og er derfor ikke IBCs endelige data.
3. UNAMI er FNs bistandsorgan i Irak, som blant annet dekker sikkerhetsrelaterte forhold. UNAMI innhenter informasjon fra en rekke kilder, mye på samme måte som IBC. UNAMI foretar også grundige analyser av informasjonens troverdighet før de legger den til grunn. Informasjon om et drap eller en hendelse kryssjekkes med annen troverdig informasjon. Kildene inkluderer blant annet vitner, offerets slektninger, helsepersonell, lokale religiøse ledere, lokale samfunnsledere, myndigheter og andre FN-organer foruten medieoppslag (UNAMI 2018b).

Alle kildene har svakheter, både fordi innhenting av troverdig informasjon i konfliktområder er krevende, og fordi medier og andre lokale kilder til en viss grad tar politiske hensyn i sin rapportering. UNAMI hevder selv at informasjonstilgangen er vanskelig, og at det må tas høyde for underrapportering i deres rapporter (UNAMI 2018b; Goran 2018a). Joel Wing hevder også at UNAMI trolig underrapporterer på grunn av press fra irakiske myndigheter om at FN ikke skal rapportere så høye tall (Goran 2018a).

2.5.2 Antall konfliktrelaterte hendelser januar – august 2018

Antallet konfliktrelaterte hendelser i første halvår til og med august er basert på Wings talloppgaver (2018a-n) og IBCs daglige rapporteringer (2018a). Tallene fra Wing og IBC er ikke direkte sammenlignbare, og er derfor listet i hver sine tabeller.

Wings statistikk summerer ulike typer angrep som har resultert i døde og sårede personer (både stridende og sivile). Den inneholder antakelig også arrestasjoner og forhindrete angrep som ikke har ført til personskader eller dødsfall.⁵ IBC derimot summerer kun hendelser der sivile har blitt drept.⁶ Vi har valgt å ta med IBC sine tall for å synliggjøre hvor mange hendelser som medfører sivile dødsfall.

Tallene fra Wing viser en vekslende forekomst på mellom 34 og 56 hendelser per måned. Som det fremgår av tabell 1, skyldes (med unntak av mars) over halvparten av

⁵ Dette fremgår ikke direkte av Wings materiale, men vi baserer vår antagelse på at det totale antallet hendelser han summerer, er større enn antallet angrep han lister opp.

⁶ IBC lister enkelthendelser uten å gruppere etter provins. Det kan gi mange feilkilder. For eksempel oppgis det mange navn på landsbyer som det er vanskelig å lokalisere. Videre kan flere landsbyer i Irak ha likelydende navn. Det er heller ikke alltid mulig å stadfeste i hvilken provins hendelser på «motorveien mellom Kirkuk og Bagdad» har skjedd. Tallene må derfor forstås som omtrentlige anslag.

de registrerte sikkerhetshendelsene hjemmelagde eksplosiver (IED-er) og skyting. I de resterende er ulike bomber, raketter, granater og granatkastere brukt. Vi må også anta at det totale antallet hendelser inneholder arrestasjoner og forhindrete angrep.

Tabell 1. Wings anslag over antall konfliktrelaterte hendelser, januar-august 2018

	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August
Totalt	34	49	49	36	48	56	37	32
Skyte-episoder	13	14	2	18	14	25	8	7
IED-er	6	13	11	4	22	12	18	13

Kilde: Wing 2018a-n.

Tabell 2. IBCs anslag over antall voldshendelser med sivile dødsfall, januar-august 2018

Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August
5 *	12 ⁷	15 ⁸	10	11	14 ⁹	14	2

Kilde: IBC 2018a. * Dekker kun de to siste ukene av januar.

⁷ To av hendelsene er funn av lik, én av dem i massegrav. De kan ha blitt drept flere måneder/år tilbake i tid.

⁸ Én av hendelsene er funn av lik i massegrav.

⁹ Én av hendelsene er funn av lik i massegrav.

2.5.3 Antall sivile dødsfall januar-august 2018

Både UNAMI, Wing og IBC hevder å rapportere på sivile tap.¹⁰

Den månedlige rapporteringen over sivile drepte fra UNAMI er ikke spesielt detaljert. Den oppgir kun totalt antall drepte for hele landet, og for de tre provinsene som har flest drepte per måned. Det er ikke oppgitt noe tall for drepte i Kirkuk provins i rapporteringen for januar, februar, mars og august (UNAMI 2018a, b, c, h). Det betyr at Kirkuk da ikke var blant de tre provinsene med de høyeste tapstallene. I månedene april, mai juni og juli derimot, var Kirkuk topp tre (UNAMI 2018d-g).

Som det fremgår av tabellen nedenfor, resulterer kildenes ulike metoder og de mange feilkildene til tidvis svært ulike anslag.

Tabell 3. Anslag over sivile drepte (januar-august) som rapportert av UNAMI, Wing og IBC

	Januar	Februar	Mars	April	Mai	Juni	Juli	August
UNAMI	*	*	*	10	20	10	8	*
Wing	84	14	32	17	19	24	15	5
IBC	21 **	43 ¹¹	64 ¹²	14	20	30	21	2
Totalt i Irak (IBC)	474	410	402	303	229	209	230	201

* Ikke rapportert.

** Dekker kun de to siste ukene av måneden.

Kilder: UNAMI 2018a-g, Wing 2018a-n, IBC 2018a.

¹⁰ IBC medgir at det i enkelte tilfeller kan være vanskelig å definere en sivil, men ekskluderer følgende grupper: 1) Personer over 18 år som, på dødstidspunktet, initierte den voldelige hendelsen, eller var et aktivt medlem av en militær eller paramilitær organisasjon; 2) utenlandske sikkerhetskontraktører; 3) medlemmer av private sikkerhetsfirma som er tilknyttet den internasjonale koalisjonen. Lokale regulære politistyrker er imidlertid inkludert i definisjonen av sivile (IBC 2018b).

Wing rapporterer på både sivile og ikke-sivile tap. I tabellen har vi imidlertid utelatt ikke-sivile tap, slik som medlemmer av ISF og PMU.

UNAMI definerer sivil som personer som er i sivil når død eller skade inntreffer, slik som politi som ikke er i kampmodus, sivilt forsvar, personlige sikkerhetsteam, politi med vaktfunksjoner og brannmenn (Goran 2018a).

En annen utfordring knyttet til tallfesting av drepte sivile per måned, er at likfunn inkluderes i rapporteringene til Wing og IBC. Dette gir et utydelig bilde av konfliktsituasjonen, da lik som blir funnet i massegraver, kan ha blitt drept flere år tilbake i tid. Derfor har vi i fotnote angitt hvor stor andel av tallene som er likfunn i massegraver o.l., i den grad vi har hatt tilgang til denne informasjonen.

¹¹ Dette tallet inkluderer 24 lik funnet i Saadouniya den 19. februar, og 7 lik funnet i massegrav i Hawija 3. februar (IBC 2018a). Det ser ikke ut til at Wing har tatt med de 24 som ble funnet i Saadouniya, i sitt materiale. Han har derimot notert totalt 50 drepte denne måneden, og oppgir at 32 av dem var medlemmer av PMU (Wing 2018m).

¹² Dette tallet inkluderer seks lik funnet i massegrav (IBC 2018a).

3. MAKTFORHOLD OG TILSTEDEVÆRELSE

3.1 GENERELT I PROVINSEN: MYNDIGHETSKONTROLL MED SVEKKET SIKKERHET

I provinsen som helhet er det etter oktober 2017 ingen enkelt myndighetsstyrke som har hatt full kontroll. Derimot hersker det et konkurranseforhold mellom styrkene, og iblant også mangel på samordning mellom dem og sentrale myndigheter, ifølge ICG (2018, s. 16).

Simona Foltyn (2018) beskriver det hun kaller et sikkerhetsvakuum der kurdisk peshmerga er fraværende, og der regjeringsstyrkene og PMU er for få, har dårlig lokalkunnskap og liten kontakt med befolkningen. For eksempel blir Revenge of the Martyrs-operasjonen myndighetene lanserte i juli, omtalt som ineffektiv, basert på utilstrekkelig etterretning og dermed lite egnet til å sikre området for IS-angrep (Foltyn 2018; Wing 2018b).

Også Flood (2018) nevner tynt nærvær og mangelfull lokalkunnskap hos myndighetsstyrkene.

OCHA sa i møte i april at Kirkuk fremstår som en av de provinsene der regjeringens kontroll er mest utfordret. Myndighetene har verken full territoriell kontroll over hele provinsen, eller over de væpnede gruppene som opererer der.

Når det gjelder tynt befolkede steder i de omstridte områdene, var det per juli ikke noe fullt ut avklart forhold mellom nærværet til PMU, hæren og de kurdiske peshmerga-styrkene (ICG 2018, s. 16).

En beskrivelse av de respektive aktørene og deres operasjonsområder følger nedenfor.

3.2 PMU – DOMINERER UTENFOR DE STORE BYENE

PMU er ifølge ICG (2018, s. 16) opptatt av å skaffe seg en varig rolle som sikkerhetsleverandør i provinsen. De er nærværende over hele provinsen, med unntak av Kirkuk by. I praksis skal PMU allerede ha tatt ledelsen på feltet. Sofrep News (Kurt 2018), som er et nyhetsnettsted drevet av amerikanske tidligere spesialsoldater og etterretningsfolk i felt, skriver at PMU nå er blitt den primære sikkerhetsleverandøren i provinsen.

Dette var også oppfatningen til en internasjonal kilde med tilstedeværelse i Irak, som Landinfo snakket med i april 2018. Når det gjaldt styrkeforholdet mellom de ulike sikkerhetsstyrkene i Kirkuk, mente vedkommende at PMU har større tyngde enn ISF. Kilden la til at Kirkuks nye guvernør ikke har noen mulighet til å utfordre PMU-ene (spesialist som jobber for en MR-organisasjon i Irak, telefonsamtale april 2018).

Andre kilder hevdet også at PMU-ene var sterkere aktører enn myndighetsstyrkene i områdene som var frigjort fra IS (en menneskerettighetsaktivist; en spesialist som jobber for en menneskerettighetsorganisasjon i Irak; IOM; JCC – møter april 2018). Kildene begrunnet det med at PMU-ene kan handle uten stor fare for rettslige konsekvenser. I tillegg ble det lagt vekt på at PMU-ene har støtte fra de viktigste politiske partiene i Bagdad, og at dette veier tyngre/er viktigere enn støtte fra regjeringen, som har begrenset spillerom overfor militsene i PMU (spesialist som jobber for en MR-organisasjon i Irak, telefonsamtale april 2018).

Enheter fra PMU-militser skal være fordelt utover hele provinsen, men strukket såpass tynt at det gir væpnede grupper spillerom. Det melder Sofrep News (Kurt 2018).

Kontroll med strategiske veier er samordnet mellom PMU, føderalt politi og irakiske styrker. Det gjelder også den strategisk viktige motorveien Bagdad-Kirkuk (Sofrep News 2018).

Enkelte etniske grupper har sine egne, lokalt forankrede militser innen PMU. Blant andre turkmenerne har en svært robust PMU-enhet som opererer i provinsen (spesialist som jobber for en MR-organisasjon i Irak, telefonsamtale april 2018). Det er også opprettet sunniarabiske enheter mange steder, basert på folk fra lokale klaner (Flood 2018). Flood understreker sterkt betydningen av den lokalkunnskap som disse enhetene bidrar med.

3.3 HÆREN OG POLITIET

Regulære irakiske styrker er plassert i både byer og i åpent terreng. PMU opererer utenom byene. I henhold til lederen for en internasjonal NGO som arbeider i Irak (møte i Erbil 26. april 2018), har tilbaketrekningen av PMU-ene fra byene blitt godt mottatt, da både den irakiske hæren og det føderale politiet flere steder er bedre ansett av lokalbefolkningen enn PMU-ene.

Når det gjelder Kirkuk by, er det ifølge kildene vi møtte i KRI, myndighetsstyrker underlagt regjeringen i Bagdad, som har kontrollen. Disse skal bestå av lokalt politi og antiterrorstyrken ISOF (Iraqi Special Operations Forces) (Kirkuk Now, møte i Sulaymaniya april 2018; Zangna 2018).

PMU-militsene står fortsatt i utkanten av byen (menneskerettighetsaktivist, møte i Erbil 27. april 2018; Tastekin 2018). Det samme gjør irakiske hærstyrker (internasjonal humanitær organisasjon; Kirkuk Now – møter april 2018).

Myndighetsstyrker kontrollerer veitrafikken med sine sjekkpunkter (internasjonal organisasjon i Erbil, møte 26. april 2018).

Det er litt uklare rapporter om hvorvidt det er føderale politienheter til stede i Kirkuk by. I mai ble det meldt (BasNews 2018a) at det føderale politiet var blitt trukket ut av provinsen, uten at det fremgikk om de også hadde stått i provinshovedstaden. I juli meldte NRT (2018b) at styrker fra det føderale politiet var blitt sendt inn i provinsen.

En forklaring på det uklare bildet kan være at ansvarsforholdene ikke er blitt avklart etter at regjeringen tok over kontrollen i provinsen i oktober 2017. I april uttalte en internasjonal humanitær organisasjon Landinfo møtte i Erbil, at en endelig ansvarsdeling mellom styrkene ville måtte avvente til etter parlamentsvalget i mai. Etter at stemmene for annen gang var talt opp i juli, vet vi fortsatt ikke om det er kommet til noen fullstendig avklaring.

Antiterrorstyrker fra det kurdiske partiet PUK skal også ha et visst nærvær i byen (BasNews 2018b). Vi har ikke noen konkret informasjon om deres eventuelle oppgaver og operasjonsområde.

Når det gjelder provinsen for øvrig, ble en egen hær-kommando opprettet for Kirkuk provins sent i 2017, kalt Kirkuk Operations Command (se Landinfo 2018). Lederen for kommandoen skal tilhøre PMU-militsen Badr-organisasjonen, ifølge forskeren Giovanni Parigi (2018) ved Italian Institute for International Political Studies.

Operasjonskommandoen i Kirkuk kan senere ha blitt trukket ut av provinsen og erstattet av føderalt politi. Dette rapporterte Kirkuk Now (Jawad 2018) i januar. På den annen side meldte BasNews i juli (2018a) at den samme kommandoen hadde utstedt

forbud mot offentlige protester etter valget i mai, noe som kan tyde på at den da fortsatt var virksom i Kirkuk.

Den to uker lange Revenge of the Martyrs-operasjonen i juli, involverte en rekke sikkerhetsstyrker, blant annet eliteenheten Emergency Response Division (ERD), PMU-militser og det føderale politiet (Foltyn 2018).

Sommerens uro i Basra i Sør-Irak skal ha fått regjeringen til å flytte styrker fra antiterrorstyrkene CTF og PMU-militsen Badr-organisasjonen over fra Hamrin til Basra, og således ytterligere tynnet ut styrkenærværet i Hamrin.

3.4 KURDISK PESHMERGA – MARGINAL TILSTEDEVÆRELSE I PROVINSEN

I Landinfos respons om Kirkuk fra januar 2018 redegjorde vi for peshmerga-styrkenes posisjoner ved årsskiftet 2017/18. Der fremgikk det at disse styrkene var trukket ut av det meste av Kirkuk provins. Dette forholdet har ikke endret seg.

I august inngikk imidlertid myndighetene i Erbil og Bagdad en avtale om at kurdisk peshmerga og irakiske styrker skal dele på bemanningen av et nytt sjekkpunkt på motorveien Kirkuk-Erbil. Sjekkpunktet skulle etter planen bli lagt til Altun Kupri på grensen til Erbil provins når veien gjenåpnes etter stridighetene i 2017 (Malik 2018). Ifølge Kirkuk Now (Muhamad 2018) ble veien åpnet i slutten av august, og av fire sjekkpunkter er det siste rett før grensen til Erbil provins, trolig i Altun Kupri, bemannet av kurdiske sikkerhetsstyrker underlagt KRG. De andre er bemannet med enten føderalt politi, eller både føderalt og lokalt politi.

Ifølge blant andre Hamdi Malik (2018), som skriver for al-Monitor, skal det pågå diskusjoner mellom partene om en re-deployering av peshmerga til steder i provinsen der væpnede grupper er aktive. Unntaket er Kirkuk by. Bakgrunnen skal være bekymring for utviklingen i sikkerhetssituasjonen. Distriktene Hawija og Daquq skal ha vært nevnt som aktuelle steder (Mohammed 2018). Det ser ikke ut til at det hadde skjedd noe konkret per juli (Jameel 2018).

3.5 IS – OPERERER UT FRA TILHOLDSSTEDER I SØR OG VEST

Iraks statsminister erklærte Hawija for gjenerobret fra IS i oktober 2017, og stadfestet med det at IS hadde mistet sitt siste faste tilholdssted i landet. I februar 2018 ble det imidlertid klart at gruppen bare hadde flyttet ut av selve byen. Da gjennomførte IS et større angrep på en PMU-enhet der (Hawramy 2018).¹³ I mars fant hæren, ifølge Niqash (2018c), tunneller og en bombefabrikk som IS hadde anlagt i området, samt en rakettrampe.

IS har i 2018 opprettholdt jevn aktivitet Hawija, og muligens trappet opp noe i løpet av sommeren. Dette til tross for flere operasjoner fra hæren og PMU, blant annet Revenge of the Martyrs i juli.

Selv om myndighetsstyrkene og PMU er ansvarlige for sikkerheten i Hawija-området, later det til at de i enkelte deler av distriktet kun har kontroll på dagtid. Nattestid

¹³ Så tidlig som på nyåret 2018 fant det sted større IS-angrep i Hawija-området. I mars meldte Sofrep News (2018) om IS-celler i fjerntliggende områder i sør/vest. I månedsskiftet juni/juli forekom det angrep som tilskrives IS mot flere landsbyer i en omkrets av Kirkuk by, noe som skapte frykt for at IS-celler var blitt reaktivert også der (Jameel 2018).

opererer ofte lokale opprørsgrupper der, inkludert gjenværende IS-krigere (Norsk Flyktninghjelp, møte i Erbil 25. april 2018; Mello 2018; Wing 2018a; Flood 2018).¹⁴

Lederen for en internasjonal NGO som jobber med sikkerhetsanalyse i Irak (møte i Erbil 25. april 2018), mente at IS per april måned ikke hadde territoriell kontroll i Hawija. Kilden forklarte imidlertid at det finnes lommer der de holder til.

Iraks tidligere innenriksminister Baqir Jabr al-Zubeidi, derimot, sa i juli (som gjengitt i Goran 2018b) at han antok at IS kontrollerer ca. 75 landsbyer i Kirkuk, Diyala og Salah al-Din. Han sa ikke noe om hvor mange av dem som ligger i Kirkuk, men nevnte at området hvor disse landsbyene befinner seg, strekker seg fra Rashad underdistrikt i Hawija og sørover (Goran 2018b). Derek Flood viser til denne uttalelsen i sin artikkel (2018), men går ikke nærmere inn på hva innenriksministeren mente med kontroll. Det fremgår heller ikke av nyhetsmeldingen.

Flood (2018) skriver videre at tunnelsystemet som IS har bygget i Hamrin, ble ferdigstilt i god tid før IS offisielt ble drevet ut derfra i 2017. Flood oppgir selv å ha besøkt erobrede tunneller, og skriver at de er godt utstyrt med blant annet strøm, vann, toaletter, forpleiningsutstyr og mat for opptil seks måneder. IS har ifølge ham skjult seg der sammenhengende helt fra de ble bygget.

Flere av kildene som Landinfo møtte i Erbil og Sulaymaniya i april, bekreftet for øvrig at gruppen er til stede i Hawija og Hamrin (US Consulate Erbil; IOM; internasjonal NGO; JCC; Kirkuk Now – møter i april 2018). En kilde hevdet også at IS har sovende celler i Kirkuk by (Kirkuk Now, møte 2018). Kilden la til at disse cellene har kapasitet til å gjennomføre jevnlige angrep mot ISF og PMU.

Politiet skal ha gjennomført søk etter IS-folk i flere landsbyer i Zab-området sørvest i provinsen. Helt i sør skal flyvåpenet ha angrepet IS-krigere i landsbyen Nedre Smaka (EPIC 2 018b). I august ble to medlemmer av IS, ifølge Iraqi News (Mostafa 2018a), drept av føderalt politi i en operasjon i Hawija-området. Også da ble det funnet tunneller som IS-folkene brukte, og det ble funnet lagre med eksplosiver.

Politisjefen i Kirkuk uttalte til Rudaw den 2. juli (Jameel 2018) at det er Daquq distrikt, samt Tuz Khurmatu like sør for provinsgrensen, som er de primære målene for IS. Trolig har politisjefen ment at det er her IS går frem for å ta territorium i første omgang.

3.6 ANDRE VÆPNEDE GRUPPER

Enkelte av kildene Landinfo møtte i KRI i april 2018, la vekt på at det i tillegg til IS også finnes andre væpnede grupper i området. Dette er blant annet grupper som motarbeidet IS, og som fortsatt eksisterer. Lederen for en internasjonal NGO som bistår andre organisasjoner med sikkerhetsanalyse i Irak (møte 25. april 2018), mente at motivene til disse gruppene fremstår som uklare, og at dette påvirker sikkerhetssituasjonen lokalt i de områdene de opererer i.

En slik gruppe kalles Hvite Flag, som det ble rapportert en del om før sommeren (EPIC 2018b; Schogol 2018; spesialist som jobber for en MR-organisasjon i Irak, telefonsamtale april 2018). Gruppen har vært aktiv i tynt befolkede områder der det er få myndighetsstyrker til stede – Hamrin-fjellene i sør er nevnt (Al Jazeera 2018), men også Jambour-fjellene øst for Tazakhurmatu i Daquq distrikt (spesialist som jobber for

¹⁴ Ifølge Sofrep News (2018) opptrer IS enkelte steder åpenlyst også på dagtid, blant annet går IS-krigere rundt og gjør innkjøp på lokale markeder. Også Wing (2018b) melder om at IS-krigere noen steder viser seg åpent.

en MR-organisasjon i Irak, telefonsamtale april 2018). Etter sommeren har vi ikke sett flere meldinger om denne gruppen.

4. INTERNFLYKTNINGER

4.1 NOEN TALL

I juli 2018 var det registrert 124 668 internflyktninger i Kirkuk (OCHA 2018, s. 1; IOM 2018, s. 5). De aller fleste kommer fra et annet sted i egen provins, eller fra Salah al-Din og Ninewa. Av disse bor 10 530 i «critical shelters» (IOM 2018, s. 4).

Nær 300 000 (296,718) av dem som har vært fordrevet fra Kirkuk siden sommeren 2014, har returnert (IOM 2018). Blant dem har de fleste returnert til Kirkuk distrikt (152 000), mens en annen stor andel har returnert til Daquq distrikt (122 000). I tillegg har 15 000 returnert til Hawija. Mens den aller største gruppen har returnert fra Sulaymaniya (138 000), har svært mange (>110 000) returnert fra et tilfluktsted innen egen provins. Andre kom tilbake fra Salah al-Din (>23 000) og Erbil (20 000) (IOM 2018).

Kirkuk provins ligger ifølge IOM (2018, s. 3) og OCHA (2018, s. 1) i juli på fjerdeplass med antall returer.

En kurdisk politiker som tidligere var medlem av provinsforsamlingen i Kirkuk, sa til Ekurd Daily i slutten av mai (Laizer 2018) at 10-20 % av IDP-ene fra Kirkuk provins oppholdt seg i de tre KRG-provinsene.

4.2 ÅRSAKER TIL AT FÆRRE IDP-ER RETURNERER TIL HJEMSTEDET

Ifølge Wing (2018d) er tallet på internflyktninger generelt nedadgående på landsbasis, og det falt til under 2 millioner i juli. Selv om tallet er synkende, påpeker Wing at returer til hjemsteder har minsket etter 2017, i strid med tidligere forventninger. Dette forklarer han med faktorer som blant annet:

- Ødeleggelsene på steder som var holdt av IS er så store at innbyggerne ikke har noe å vende hjem til. Boliger, infrastruktur, tjenester og jobber finnes bare i svært liten grad.
- Dyp splittelse blant lokalbefolkningen på mange gjenerobrede steder. Mistro og mistanker om IS-medløperi fører til at mange blir nektet å vende tilbake.
- Fravær av en nasjonal plan eller tiltak for retur, forsoning og gjenoppbygging. Trolig vil dette bidra til å holde store antall mennesker i langvarig internflukt.

Wings vurderinger deles av kilder Landinfo møtte i Erbil og Sulaymaniya i april 2018.

I henhold til en internasjonal humanitær organisasjon som jobber i både KRI og resten av Irak (møte 24. april 2018), må de internt fordrevne sikkerhetsklareres for å få mulighet til å returnere til de omstridte områdene, inkludert Kirkuk provins. I den anledning sjekkes personen først opp mot ulike sikkerhetsaktørers databaser. Hver sikkerhetsaktør som jobber innen kontra-terrorisme, har egne databaser. Det forekommer vilkårlige arrestasjoner i denne prosessen, ble det hevdet. Dette skyldes

som oftest at personen har samme navn som en som er listet opp i en av databasene. Vedkommende nektes da sikkerhetsklarering og får ikke returnere til hjemstedet.

Kilden påpekte videre at en person som blir sikkerhetsklarert, ikke er garantert retur til opprinnelig hjemsted, da det kan være at sikkerhetsmyndighetene på personens opprinnelsessted ikke klarer personen. Sikkerhetsmyndigheten på opprinnelsesstedet kan gjøre andre vurderinger av en person enn myndighetene der personen har hatt midlertidig opphold.

Ifølge FN-organet OCHA i Erbil (møte 26. april 2018) er hovedutfordringen med hensyn til retur, pengemangel. Grunnen til at antall returer har sunket, ble det hevdet, er mangelen på basistjenester på hjemstedet, ødelagte hus, gjenværende eksplosiver og begrensende økonomiske muligheter. I tillegg kommer manglende forsoning mellom lokale stammer og generell utrygghet. Kirkuk er for øvrig en av de fem provinsene som har etablert en returkomité hvis formål er å planlegge prinsippene for retur av de fordrevne, og nedleggelse av leire. Hver komité består av representanter for FN, frivillige organisasjoner og lokale myndigheter.

Norsk flyktningshjelp hevdet også (25. april 2018) at det mangler penger til gjenoppbygging i områder som er tatt tilbake fra IS. Dette, samt den generelle økonomiske krisen i KRI, fører til negative holdninger til internt fordrevne i vertsamfunnene.

Ifølge det kurdiske nyhetsmediet Kirkuk Now (møte 29. april 2018) er sikkerhetssituasjonen på hjemstedet det største hinderet for retur generelt sett, og dernest mangel på infrastruktur og offentlige tjenester. Mange steder, som for eksempel i Hawija, er ødeleggelsene på infrastruktur så omfattende at befolkningen ikke er sikret vann og mat.

I tillegg, hevdet representantene for Kirkuk Now, er det et stort problem for mange at de mangler ID-kort, og at de har problemer med å få utstedt nye. Mangel på ID-kort gjør det vanskelig å reise tilbake til hjemstedet da en trenger dette for å komme gjennom kontrollpostene langs veiene.

Den internasjonale humanitære organisasjonen (møte 24. april). påpekte den samme utfordringen. Internt fordrevne som ikke har ID-kort, har vanskelig for å komme seg tilbake til hjemstedet for å få utstedt et nytt. De trenger ID-kortet for å bli sikkerhetsklarert på sjekkpunktet. Personer som forsøker å passere sjekkpunkt uten ID-kort, risikerer fengsling, ifølge til denne kilden.

En representant for en internasjonal organisasjon i Erbil (møte 26. april) redegjorde også for hva som hindrer retur. Vedkommende la spesielt vekt på at mange kvier seg for å nærme seg sjekkpunktene fordi de kan ha identiske navn med individer som står på det kurdiske sikkerhetspolitiets lister over personer som ikke er sikkerhetsklarert. Dette er personer som man mistenker har tilknytning til IS. I tilfelle en persons navn står på Asayish' liste over IS-mistenkte personer, vil vedkommende risikere å bli arrestert og/eller utsatt for vold i møte med Asayish på et sjekkpunkt, ble det hevdet.

Den internasjonale humanitære organisasjonen (møte 24. april) mente at mobiliteten i Kirkuk by var blitt lettere etter at irakiske styrker overtok kontrollen i oktober 2017. Samtidig påpekte samme kilde at PMU-militser står nokså nær byen, og at de driver sin egen sikkerhetskontroll. Dette skaper frykt særlig hos en del sunniarabere, og hindrer noen av dem fra å vende hjem.

Ifølge Kirkuk Now (møte 29. april) er det for det meste arabere som har oppholdt seg i leire utenfor provinsen og i KRI, som returnerer. Samtidig er det mange som velger å ikke returnere fordi de oppfatter sikkerheten og de humanitære forholdene på opprinnelsesstedet som verre enn i leiren de bor i.

I august ble det meldt om enkelte returer for eksempel til Saadiya, som ligger i Hawija-området (Azad 2018).

4.3 HVEM BLIR FORDREVET FRA KIRKUK NÅ?

HRW rapporterer (2018) at over 200 familier er blitt fordrevet av PMU fra ti navngitte landsbyer i Hawija-området: al-Dhirban, al-Alwiya al-Jadida, Garhat, Ghazan, Gharifi, Kaysuma, Kifah, Maftool, Maratah og Murabata (HRW 2018).

I provinsens sørlige områder (både Hawija og Daquq) skaper IS frykt for angrep på og kidnapping av sivile i en slik grad at lokale beboere forlater bostedene sine (Sofrep News 2018; Kirkuk Now 2018b; Mello 2018). I løpet av sommeren skal de fleste kurdiske landsbyer rundt Daquq og Dibis – beliggende i hver sin ende av provinsen – være blitt forlatt av innbyggerne etter angrep fra IS (Jameel 2018). Wing (2018e) meldte i august om at IS hadde truet innbyggerne i landsbyen Burima, der de også hadde sprengt huset til borgermesteren, til å forlate landsbyen fordi de angivelig hadde samarbeidet med PMU og politiet.

I august ble det rapportert om at flere titalls kakai-familier hadde flyktet fra Daquq etter trusler fra IS (Almas 2018). Nyhetsnettstedet NRT (2018a) meldte om at kakai-familier hadde slått seg ned i Qara Hanjir to mil vest for Kirkuk.

I rapporteringen fremkommer det ikke klart hvor lenge flukten har vart, og om det er innbyggere som fortsatt befinner seg i internflukt.

5. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Aboulenein, A. (2018, 24. juli). Islamic State makes comeback in Iraq with switch to guerrilla tactics. *Reuters*. Tilgjengelig fra <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-iraq-security/islamic-state-makes-comeback-in-iraq-with-switch-to-guerrilla-tactics-idUSKBN1KE0MH> [lastet ned 6. september 2018]
- Ali, S. (2018a, 2. juli). Iraq deploys more forces with heavy weapons to Kirkuk as IS attacks increase. *Kurdistan 24*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdistan24.net/en/news/0538ede9-e48b-47c0-ba59-9862d4777728> [lastet ned 6. september 2018]
- Ali, S. (2018b, 12. mars). 10 killed as IS set up fake security checkpoint on Kirkuk-Baghdad Road. *Kurdistan 24*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdistan24.net/en/news/882a1ae6-09c2-4246-97c2-cbfb2cb97303> [lastet ned 6. september 2018]
- Al Jazeera (2018, februar). Iraq fighting Kurdish 'White Flags' group in north. *Al Jazeera*. Tilgjengelig fra Daily Motion <https://www.dailymotion.com/video/x6f7exy> [lastet ned 6. september 2018]
- Almas, M. (2018, 13. august). Kakaiyis look for safety Tens of families fled Daquq to Qarahanjir. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=22954> [lastet ned 6. september 2018]
- Azad, H. (2018, 3. august). Another convoy of displaced people return to Saadiya. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=22895> [lastet ned 6. september 2018]
- BasNews (2018a, 28. mai). Federal Police, Counter-terrorism Forces Withdraw from Kirkuk: Official. *BasNews*. Tilgjengelig fra <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/440465> [lastet ned 10. oktober 2018]
- BasNews (2018b, 10. mai). Kurds in Kirkuk Cannot Vote Easily Under Control of Hashd al-Shaabi: Official. *BasNews*. Tilgjengelig fra <http://www.basnews.com/index.php/en/news/kurdistan/436037> [lastet ned 6. september 2018]
- Blanchard, C. M. (2018, 5. mars). *Iraq: In Brief*. Washington D.C.: Congressional Research Service. Tilgjengelig <https://news.usni.org/2018/03/22/report-congress-iraq> [lastet ned 26. september 2018]
- COSIT (u.å.). المؤشرات السكانية وتقديرات السكان [Population indicators and population estimates] Baghdad: COSIT. Tilgjengelig på arabisk <http://cosit.gov.iq/ar/2013-01-31-08-43-38> [lastet ned 20. september 2018]
- Derzsi-Horváth, A. (2017, 30. august). *Iraq after ISIL: Kirkuk*. Berlin: Global Public Policy Institute. Tilgjengelig fra <http://www.gppi.net/publications/iraq-after-isil-kirkuk/> [lastet ned 13. oktober 2018]
- Ebraheem, M. (2018, 3. september). Two people wounded as bomb blast targets mayor's house in Kirkuk. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/two-people-wounded-as-bomb-blast-targets-mayors-house-in-kirkuk/> [lastet ned 7. september 2018]
- EPIC, dvs. Education for Peace in Iraq Center (2018a, 2. august). *ISHM: July 27 – August 2. Iraq Security and Humanitarian Monitor*. Washington D.C.: EPIC. Tilgjengelig fra <https://www.epic-usa.org/ishm169/#Headline4> [lastet ned 6. september 2018]
- EPIC (2018b, 12. juli). *ISHM: June 29 – July 12, 2018. Iraq Security and Humanitarian Monitor*. Washington D.C.: EPIC. Tilgjengelig fra <https://www.epic-usa.org/ishm166/#Headline5> [lastet ned 6. september 2018]
- Flood, D. H. (2018, september). From Caliphate to Caves: The Islamic State's Asymmetric War in Northern Iraq. *CTC Sentinel*, 11(8). Tilgjengelig fra <https://ctc.usma.edu/caliphate-caves-islamic-states-asymmetric-war-northern-iraq/> [lastet ned 26. september 2018]

- Foltyn, S. (2018, 16. september). The Underground Caliphate. *The Intercept*. Tilgjengelig fra <https://theintercept.com/2018/09/16/isis-has-not-vanished-it-is-fighting-a-guerrilla-war-against-the-iraqi-state/> [lastet ned 26. september 2018]
- GardaWorld (2018, 18. juli). Iraq: Multiple explosions reported in Kirkuk July 18. *GardaWorld*. Tilgjengelig fra <https://www.garda.com/crisis24/news-alerts/137141/iraq-multiple-explosions-reported-in-kirkuk-july-18> [lastet ned 6. september 2018]
- Goran, B. (2018a, 1. oktober). UNAMI: Number of civilian casualties in Iraq decreased during September. *Kurdistan 24*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdistan24.net/en/news/2df74aa2-dc2e-4b8f-ae0d-d4458e0cf2e0> [lastet ned 17. oktober 2018]
- Goran, B. (2018b, juli). IS controls 75 villages in Kirkuk, Salahuddin, Diyala: Former Iraqi Interior Minister. *Kurdistan 24*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdistan24.net/en/news/2339e8bd-3fb7-4544-a938-61d340976b17> [lastet 17. oktober 2018]
- Habib, M. (2018, 21. mars). Extremists Prepared For Their Defeat In Iraq, Now They're Re-Grouping. *Niqash*. Tilgjengelig fra <http://www.niqash.org/en/articles/security/5864/Extremists-Prepared-For-Their-Defeat-In-Iraq-Now-They're-Re-Grouping.htm> [lastet ned 6. september 2018]
- Hawramy, F. (2018, 26. februar). Kirkuk not as liberated from IS as claimed. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/02/kirkuk-iraq-kurdistan-islamic-state.html#ixzz5QKFgxqFe> [lastet ned 6. september 2018]
- HRW (2018, 4. februar). *Families with ISIS Relatives Forced into Camps*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/news/2018/02/04/families-isis-relatives-forced-camps> [lastet ned 6. september 2018]
- ICG, dvs. International Crisis Group (2018, 30. juli). *Iraq's Paramilitary Groups: The Challenge of Rebuilding a Functioning State*. Brussel: International Crisis Group. Tilgjengelig fra https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/188-iraqs-paramilitary-groups_0.pdf [lastet ned 6. september 2018]
- Inside Iraqi Politics (2018, 13. august). Security Focus. Weak Response to Renewed Jihadist Insurgency. *Inside Iraqi Politics, Issue No. 182*, s. 5-8.
- IOM, dvs. International organization of Migration (2018, 31. juli). *Displacement Tracking Matrix Round 100. July 2018*. Genève: IOM. Tilgjengelig fra http://iraqdtm.iom.int/Downloads/DTM%202018/July%202018/Round%20100%20-%2031%20July%202018/Round100_Report_English_2018_July_31_IOM_DTM.pdf [lastet ned 6. september 2018]
- iMMAP (2018, 7. juni). *Humanitarian Access Response: Security Incidents Risk Level o Camps and Roads in Kirkuk Province 01-31 May 2018*. Tilgjengelig via <https://reliefweb.int/map/iraq/iraq-immap-ihf-humanitarian-access-response-security-incidents-risk-level-camps-and-roads-2> [lastet ned 26. september 2018]
- IBC, dvs. Iraq Body Count (2018a, august). *Database: Recent events*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/database/recent/> [lastet ned 6. september 2018]
- IBC (2018b). *Methods*. Oxford: IBC Tilgjengelig fra <https://www.iraqbodycount.org/about/methods/> [lastet ned 18. oktober 2018]
- Jameel, J. A. (2018, 7. februar). ISIS sleeper cells awaken in Kirkuk. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://www.rudaw.net/english/analysis/02072018> [lastet ned 6. september 2018]
- Jawad, O. (2018, 30. januar). Kirkuk Governor: Kirkuk Operational Command Withdrawal was a Mistake. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=21956> [lastet ned 6. september 2018]

- Justice for Kurds (2018. 3. juli). Kirkuk Now: Forces deployed south of Kirkuk to protect minorities. *Justice for Kurds*. Tilgjengelig fra <https://justiceforkurds.org/2018/07/03/kirkuk-now-forces-deployed-south-of-kirkuk-to-protect-minorities/> [lastet ned 6. september 2018]
- Karim, A. & Taleh, R. (2014). Years of wandering in the land of Iraq A Family of shepherds struggles to find peace. *Map of displacement*. Tilgjengelig fra <http://www.mapofdisplacement.com/years-of-wandering-in-the-land-of-iraq/> [lastet ned 26. september 2018]
- Kirkuk Now (2018a, 25. august). Multiple explosions, wounds in Eid al-Adha in Kirkuk. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=23026> [lastet ned 6. september 2018]
- Kirkuk Now (2018b, 22. august). Militants leave no space to rest. New wave of displacement returns in Kirkuk. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=23012> [lastet ned 6. september 2018]
- Kurdiu (2018, 28. juli). Kirkuk ... The assassination of an official in Asaib Ahl al – Haq. *Kurdiu*. Tilgjengelig fra <http://www.kurdiu.org/index.php/en/news/kurdistan/74717> [lastet ned 6. september 2018]
- Kurt, T. (2018, 13. april). Kirkuk residents flee their homes in fear of ISIS resurgence. *Sofrep News*. Tilgjengelig fra <https://thenewsrep.com/101941/kirkuk-residents-flee-their-homes-in-fear-of-isis-resurgence/> [lastet ned 6. september 2018]
- Landinfo (2018, 25. januar). *Irak: Kirkuk by og provins – kontroll, sikkerhet og internt fordrevne ved årsskiftet 2017/18*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <https://landinfo.no/wp-content/uploads/2018/03/Irak-Respons-Kirkuk-by-og-provins-kontroll-sikkerhet-og-internt-fordrevne-ved-årsskiftet-201718-25012018.pdf> [lastet ned 6. september 2018]
- Laizer, S. (2018, 25. mai). Former Kirkuk Governing Council member talks about Kirkuk fallout: interview. *Ekurd Daily*. Tilgjengelig fra <https://ekurd.net/kirkuk-fallout-talks-2018-05-25> [lastet ned 6. september 2018]
- Malik, H. (2018, 19. august). Not everyone in Iraq welcomes peshmerga's possible return to Kirkuk. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/08/iraq-kurdistan-peshmerga-kirkuk-altun-kupri.html> [lastet ned 6. september 2018]
- MECRA Research Blog, dvs. Middle East Center for Research and Analysis (2018, 12. juli). Operation Revenge of the Martyrs: Iraq's biggest anti-ISIS operation of 2018. *MECRA Research Blog* [blogg]. Tilgjengelig fra <https://www.mideastcenter.org/research-blog/operation-revenge-of-the-martyrs-iraq-s-biggest-anti-isis-operation-of-2018> [lastet ned 6. september 2018]
- Mello, A. (2018, 15. august). ISF have pretty much locked down the cities, but ISIS nocturnal dominance of rural areas in north central Iraq (north SaD, Kirkuk, parts of Ninawa) is really something right now. About 3-4 house raids/bombings per week targeting mukhtars, tribal resistance forces, etc. 1/4 [twitter-melding]. *Alex Mello @AlexMello02*. Tilgjengelig fra <https://twitter.com/AlexMello02/status/1029643719736217601> [lastet ned 6. september 2018]
- Mohammed, S. (2018, 5. april). In Northern Iraq, Kurdish Military Likely To Return To Lands They Lost. *Niqash*. Tilgjengelig fra <http://www.niqash.org/en/articles/security/5874/In-Northern-Iraq-Kurdish-Military-Likely-To-Return-To-Lands-They-Lost.htm> [lastet ned 6. september 2018]
- Mostafa, N. (2018a, 9. august). Two Islamic State members killed in an operation, southwest of Kirkuk: Police. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/two-islamic-state-members-killed-in-an-operation-southwest-of-kirkuk-police/> [lastet ned 6. september 2018]
- Mostafa, N. (2018b, 2. august). Terrorist cell, of 15 militants, arrested in Kirkuk: Defense Ministry. *Iraqi News*. Tilgjengelig fra <https://www.iraqinews.com/iraq-war/terrorist-cell-of-15-militants-arrested-in-kirkuk-defense-ministry/> [lastet ned 6. september 2018]

- Muhamad, S. (2018, 26. august). Transportation goes 'smoothly' on newly-opened Kirkuk-Erbil road. *Kirkuk Now*. Tilgjengelig fra <http://kirkuknow.com/english/?p=23032> [lastet ned 6. september 2018]
- NINA, dvs. National Iraqi News Agency (2018a, 12. august). A sound bomb exploded near the headquarters of the Turkmen Front in Kirkuk. *NINA*. Tilgjengelig fra http://ninanews.com/News_Details.aspx?vJDh2BAc3kb%252btrgvd2iXNdQ%253d%253d [lastet ned 6. september 2018]
- NINA (2018b, 9. august). Residents Of A Village In Hawija Displaced Due To Threats Received From Daesh. *NINA*. Tilgjengelig fra http://ninanews.com/News_Details.aspx?Sek9mMr2HdKpfiJltylqqA%253d%253d [lastet ned 16. oktober 2018]
- NRT (2018a, 25. august). Fearing for their lives, more Kakayis evacuate villages in southern Daquq. *NRT*. Tilgjengelig fra <http://www.nrttv.com/EN/News.aspx?id=3530&MapID=1> [lastet ned 6. september 2018]
- NRT (2018b, 2. juli). Iraqi Federal Police Arrive in Kirkuk. *NRT*. Tilgjengelig fra <http://www.nrttv.com/en/News.aspx?id=2264&MapID=2>) [lastet ned 6. september 2018]
- Parigi, G. (2018, 10. mai). *Kirkuk, or Iraq's "Gordian Knot"*. Milano: Italian Institute for International Political Studies. Tilgjengelig fra <https://www.ispionline.it/en/pubblicazione/kirkuk-or-iraqs-gordian-knot-20467> [lastet ned 6. september 2018]
- REACH Initiative (2015, 18. mai). *Iraq: Kirkuk Governorate - Reference Map with Camp Locations as of 18 May 2015 [EN/AR]*. Genève: REACH Initiative. Tilgjengelig via <https://reliefweb.int/map/iraq/iraq-kirkuk-governorate-reference-map-camp-locations-18-may-2015-enar> [lastet ned 16. oktober 2018]
- Romano, D. (2018, 3. juli). Deploy Peshmerga to Kirkuk now? Not so fast. *Rudaw*. Tilgjengelig fra <http://www.rudaw.net/english/opinion/03072018?keyword=&isArchive=True> [lastet ned 6. september 2018]
- Schogol, J. (2018, 25. april). A 'post-ISIS insurgency' is gaining steam in Iraq. *Business Insider*. Tilgjengelig fra <https://www.businessinsider.com/post-isis-insurgency-iraq-2018-4?r=US&IR=T&IR=T> [lastet ned 6. september 2018]
- Sofrep News (2018, 27. mars). Special Operation Forces. *Sofrep News*. Tilgjengelig fra <https://sofrep.com/101249/kirkuk-citizens-flee-their-homes-in-fear-of-continued-isis-presence/> [lastet ned 6. september 2018]
- Stratfor (2018, 7. februar). *Iraq: Military Operation Defeats White Flags*. Snapshots. Austin, TX: Stratfor. Tilgjengelig fra <https://worldview.stratfor.com/article/iraq-military-operation-defeats-white-flags> [lastet ned 6. september 2018]
- Tastekin, F. (2018, 19. juli). Turkmens see chance to expand influence in Kirkuk. *Al-Monitor*. Tilgjengelig fra <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2018/07/turkey-iraq-kirkuk-turkmens-between-fear-hope.html> [lastet ned 6. september 2018]
- UNAMI (2018a, 3. september). UN Casualty Figures for Iraq for the Month of August 2018. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9542:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-august-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
- UNAMI (2018b, 1. august). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of July 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9402:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-july-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
- UNAMI (2018c, 1. juli). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of June 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra

- http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9277:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-june-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
- UNAMI (2018d, 31. mai). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of May 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=9155:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-may-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
 - UNAMI (2018e, 2. mai). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month April 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=8972:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-april-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
 - UNAMI (2018f, 4. april). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of March 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=8801:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-march-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
 - UNAMI (2018g, 2. mars). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of February 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=8643:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-february-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
 - UNAMI (2018h, 1. februar). *UN Casualty Figures for Iraq for the Month of January 2018*. Bagdad: UNAMI. Tilgjengelig fra http://www.uniraq.org/index.php?option=com_k2&view=item&id=8500:un-casualty-figures-for-iraq-for-the-month-of-january-2018&Itemid=633&lang=en [lastet ned 10. oktober 2018]
 - UN OCHA (2018, 31. juli). *Iraq: Returnee population by governorate (as of 31 July 2018)*. Genève: UN OCHA. Tilgjengelig via <https://reliefweb.int/map/iraq/iraq-internally-displaced-people-governorate-30-july-2018> [lastet ned 6. september 2018]
 - Zangna, D. (2018, 10. april). *Kirkuk in 2018: Reforms, disputes and Iraqi elections*. Oak Bluffs; MA: MECRA- Middle East Center for Reporting and Analysis. Tilgjengelig fra <https://www.mideastcenter.org/kirkuk-in-2018> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018a, 3. september). Violence Remained Steady in Iraq in August 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/09/violence-remained-steady-in-iraq-august.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018b, 30. august). Security in Iraq Aug 22-28, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/security-in-iraq-aug-22-28-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018c, 23. august). Security in Iraq Aug 15-21, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/security-in-iraq-aug-15-21-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018d, 20. august). Displacement In Iraq Drops Below 2 Million. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/displacement-in-iraq-drops-below-2.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018e, 16. august). Security in Iraq 8-14 August, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/security-in-iraq-aug-8-14-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018f, 2. august). Violence Slightly Down In Iraq July 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/08/violence-slightly-down-in-iraq-july-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]
 - Wing, J. (2018g, 31. juli). Security In Iraq July 22-28, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/07/security-in-iraq-july-22-28-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]

- Wing, J. (2018h, 24. juli). Security In Iraq Jul 15-21, 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/07/security-in-iraq-jul-15-21-2018.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018i, 3. juli). June 2018 Islamic State Rebuilding In Rural Areas Of Central Iraq. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/07/june-2018-islamic-state-rebuilding-in.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018j, 2. juni). Security In Iraq Largely Unchanged In May 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/06/security-in-iraq-largely-unchanged-in.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018k, 2. mai). April 2018 Large Drop In Violence In Iraq. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/05/april-2018-large-drop-in-violence-in.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018l, 2. april). March 2018 The Return Of The Islamic State Insurgency. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/04/march-2018-return-of-islamic-state.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018m, 3. mars). 649 Deaths, 275 Wounded Feb 2018 In Iraq (UPDATED). *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/03/643-deaths-256-wounded-feb-2018-in-iraq.html> [lastet ned 6. september 2018]
- Wing, J. (2018n, 2. februar). Violence Up In Iraq, Jan 2018. *Musings on Iraq* [blogg]. Tilgjengelig fra http://musingsoniraq.blogspot.com/2018/02/violence-up-in-iraq-jan-2018_2.html [lastet ned 6. september 2018]

Muntlige kilder

- FN-kilde i Erbil. Møte i Erbil 26. april 2018.
- Spesialist som jobber for en menneskerettighetsorganisasjon i Irak. Telefonsamtale april 2018.
- Internasjonal humanitær organisasjon som jobber i både KRI og resten av Irak. Møte i Erbil 24. april 2018.
- Internasjonal organisasjon, Erbil Coordination Office. Møte i Erbil 26. april 2018.
- Internasjonal NGO som jobber i Irak. Møte i Erbil 25. april 2018.
- IOM. Møte i Erbil 24. april 2018.
- JCC, dvs. Joint Crisis Coordination Centre, Erbil. Møte i Erbil 23. april 2018.
- Kirkuk Now. Møte i Sulaymaniya 29. april 2018.
- Menneskerettighetsaktivist. Møte i Erbil 27. april 2018.
- Norsk Flyktninghjelp. Møte i Erbil 25. april 2018.
- OCHA Erbil. Møte i Erbil 26. april 2018.
- US Consulate, Erbil. Møte i Erbil 27. april. 2018